

Neem 's een andere passie

J.S. Bach
Matthäus-Passion
Gewandhausorchester/Chailly
(Decca)
★★★★☆
Matthäus-Passion
La Petite Bande/Kuijken
(Challenge)
★★★★☆
Calliope Tsoupaki
St. Luke Passion
Nieuw Ensemble/Spanjaard
(Et'cetera)
★★★★☆
Frank Martin
Golgotha
Cappella Amsterdam/Reuss
(Harmonia Mundi)
★★★★☆

De passietijd is weer nakende, dus we zetten ons weer schrap voor de jaarlijkse golf van passies.

Het grootste nieuws aan het passiefrent is wellicht de eerste *Matthäus-Passion* op cd van Riccardo Chailly. Als chef van het Koninklijk Concertgebouworkest was zijn passieproject van korte duur, maar bij zijn huidige orkest, het Gewandhausorchester uit Leipzig, is Bach verplicht.

Chailly gaat met het openingskoor *Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen*, als een raket van start, om meteen bij de openingszin van de evangelist weer drastisch in tempo terug te vallen. Ook het slotkoor, *Wir setzen uns mit Tränen nieder*, neemt Chailly aanzienlijk sneller dan zijn collega's. Maakt het openingskoor nog indruk door zijn frisse drive, het slot schiet in dit tempo als monumentale afsluiting toch duidelijk tekort.

Verder is het aan deze *Matthäus*, zoals eigenlijk altijd, plussen en minnen, al zijn de plussen in de meerderheid. De vele momenten waarop Chailly de luisteraar verrast

met dramaturgisch verantwoorde extreme nuances in dynamiek bijvoorbeeld. Of de ruimte die hij de zangers biedt om hun zinnen maximale betekenis te geven.

Maar ja, een *Matthäus* valt of staat met de kwaliteit van de solisten. En die is hier wisselend. Johannes Chum, een tenor met zo'n typisch Duitse klank, is een bevredigende evangelist, die ontroerende uitschieters heeft. Hanno Müller-Brachmann is op zijn beste moment een prachtige Christus, maar daarmee is de koek wel op. De sopraan-

en altaria's klinken te gewoontjes en Thomas Quasthoff valt tegen. Hij klinkt hier oudemannerig.

De nieuwe *Matthäus* van Sigiswald Kuijken en La Petite Bande staat haaks op die van Chailly. Kuijken is een aanhanger van de kleinbezette passies, waarbij de koorzangers ook de aria's zingen. Een opvatting waarover de Bachgemeenschap diep is verdeeld.

Net als eerder McCreech en Van Veldhoven kan ook Kuijken deze luisteraar niet van zijn eventuele gelijk overtuigen. Meteen al dat openingskoor is zo dun en zo iel, dat je de ribben door het vlees heen ziet. Maar een aria als *Erbarme dich* is bij Kuijken veel mooier dan bij Chailly, puur door de purperen altigheid van de alt, en omdat de violist (Kuijken zelf) de vioolinleiding veel lyrischer speelt.

Voor wie echter eens wat anders wil dan een passie van Bach, zijn er aantrekkelijke mogelijkheden. Allereerst de *St. Luke Passion* van de Grieks-Amsterdamse componiste Calliope Tsoupaki, uitgebracht op het label Et'cetera. Het stuk werd voor het eerst uitgevoerd tijdens het Holland Festival van 2008, met veel succes. Een live-opname van dat concert in het Muziekgebouw aan 't IJ ligt nu in de winkel.

De *Lukas-passie* van Tsoupaki is een passie naast die van Bach en zijn tijdgenoten en navolgers, die zich concentreerden op de Bijbeltekst. Tsoupaki is vrijer met de materie omgegaan. Naast de woorden van Lukas, die de kruisdood van Jezus bondiger beschrijft dan Johannes of Mattheus, gebruikt Tsoupaki ook teksten van Romanos de Melodist, een Syrische dichter uit de zesde eeuw, de patroonheilige van de kerkzangers van de Griekse orthodoxie, die geldt als de grootste der Griekse hymneschrijvers. Aan hem worden zo'n duizend poëtische teksten toegeschreven.

Tsoupaki begint haar passie met getoonzette teksten van Romanos, gezongen door Ioannis Arvanitis, voorzanger van het Byzantijnse koor, en Raneen Hanna, beide zangers uit de oosters-Byzantijnse traditie. De afwijkende toonschalen van de zangers wringen op een prachtige manier met de westerse 'gelijkzwevende' harmonische begeleiding, die aanvankelijk uit lang aangehouden akkoorden bestaat.

Het begeleidende orkest is het Nieuw Ensemble onder leiding van Ed Spanjaard, die beide kunnen bogen op jarenlange ervaring met de confrontatie met muziek uit verre streken. Uiterst effectief is ook Tsoupaki's toevoeging van de ney (Turks-Arabisch fluit), kemence (Turks strijkinstrument) en qanun (Turks citerachtig instrument) aan het westerse instrumentarium.

Tsoupaki's *Lukas-passie* is een stuk zoals dat nog niet bestond, geschreven in een overwegend welluidend, zeer mededeelzaam idioom. Moderne muziek die iedereen zal aanspreken. En de uitvoering mag er wezen. Behalve Arvanitis en Hanna maakt ook tenor Marcel Beekman indruk.

Een ander alternatief voor de gelijktijdige passie is het oratorium *Golgotha* van de Zwitserse componist Frank Martin. Martin begon aan het stuk kort na de Tweede Wereldoorlog, nadat hij in Genève op een Rembrandttentoonstelling de ets *De drie*

Kruisen had gezien. Hij voltooide het in Amsterdam.

Net als Bach vertelt Martin in *Golgotha* het lijdensverhaal, maar op een compactere manier, waarbij hij putte uit alle vier de evangeliën en ook nog commentaren van Augustinus toevoegde.

De muziek is typisch Martin, dus wonderschoon, modaal, Frans van sfeer, en wordt door Cappella Amsterdam, het Estlands Philharmonisch Kamerkoor en Estlands Nationaal Symfonieorkest onder leiding van Daniel Reuss bijzonder mooi uitgevoerd. Ook de vocale solisten, onder wie sopraan Judith Gauthier, tenor Adrian Thompson, bariton Mattijs van der Woerd en bas Konstantin Wolff, zijn van niveau.

Ik zou zeggen, laat Chailly en Kuijken lekker in de schappen liggen en verras uzelf met Tsoupaki en Martin. Onmogelijk dat u er spijt van krijgt.

ERIK VOERMANS
Tsoupaki is vrijer met de materie omgegaan
Chailly's snelle afsluiting schiet tekort